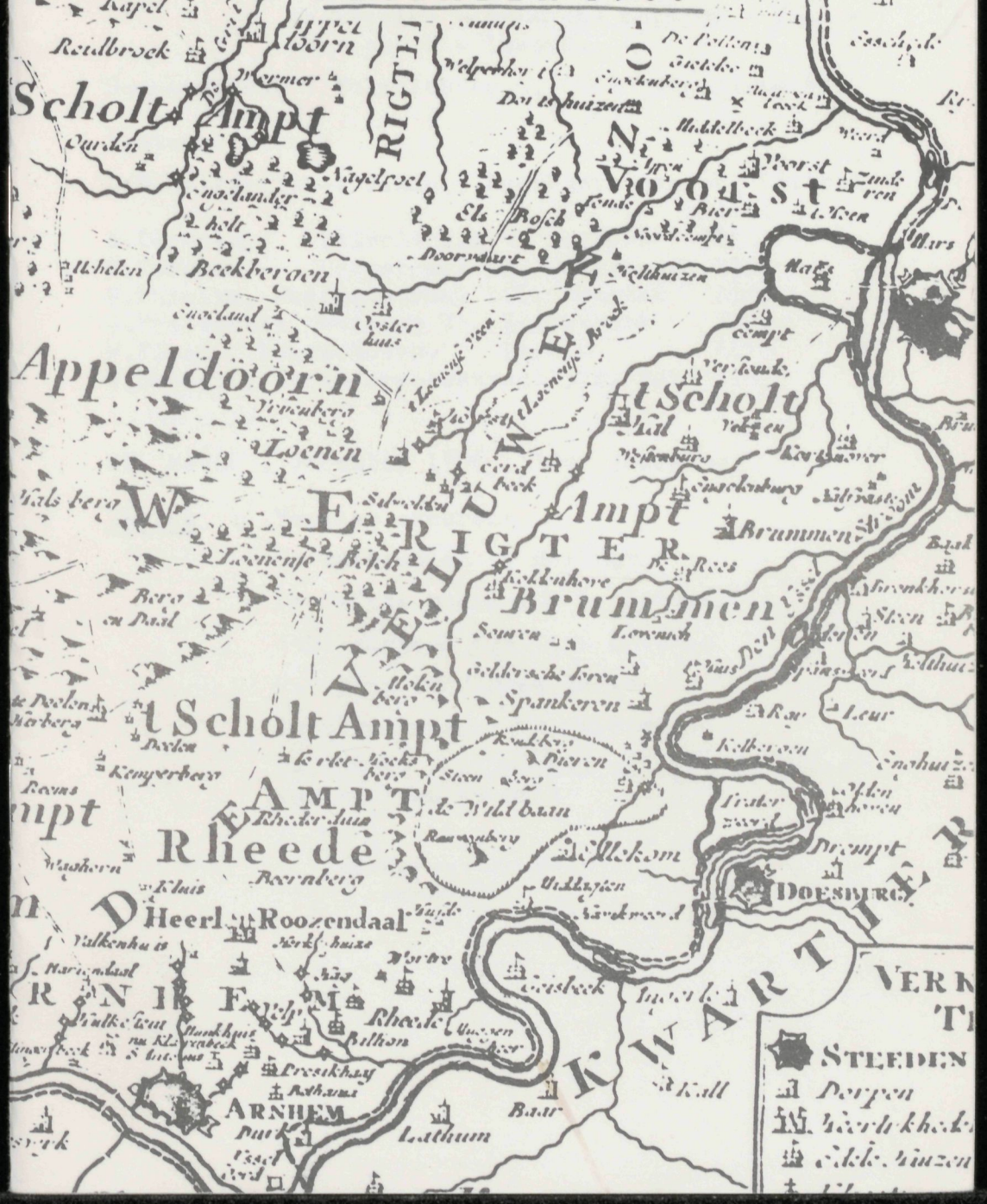

INGEKOMEN

3 APR. 1987

DE MARKE

DECEMBER 1986

DE MARKE   Orgaan van de oudheidkundige vereniging
                 "De Marke"

Beekbergen - Brummen- Eerbeek - Hall -
Klarenbeek - Loenen.

Secretariaat : Volmolenweg 4, 6961 VN Eerbeek.

Bestuursleden :

L.M.Helfferich-v.d.Kleij, Boerhaavelaan 66, Eerbeek
51691

B.Derksen,   Volmolenweg 4, Eerbeek   52933

W.Kersten,   Dorpstraat 52, Beekbergen 2134

H.Phielix, Meengatstraat 108, Brummen   2068

G.Buithuis, Woudweg 71, Klarenbeek   1276

W.Klomp,   Langschoten,   Loenen   2276

W.Derksen, Rhienderensestraat 37a, Hall 51096

DE MARKE , december 1986 , 10e jaargang

Inhoud :   Verslag excursie

                 De watermolen te Eerbeek

                 De "witte boerderij" te Leuvenheim

                 Jubileumboek R.K.kerk Brummen

                 Uit lang vervlogen dagen

                 Sociëteit Concordia Brummen

                 De oudste reglementen uit het Markeboek
                 van Eerbeek en Hall

=====

=====

==

Verslag excursie naar HAASTRECHT en SLOT

LOEVESTEIN

Op zaterdag 20 september verzamelden 95 reislustigen zich in de vroege, zonnige morgen bij de opstap-punten in Brummen, Eerbeek, Loenen en Beekbergen. Met twee bussen werd de jaarlijkse excursie gemaakt naar het Hollands-Utrechts Rivierengebied.

Het werd een lange dag, waarin enkele tegenvallers in het verkeer niet onvermeld mogen blijven. Via Utrecht en Oudewater trok het gezelschap naar Haastrecht in de Krimpenerwaard. Vanuit onze hoge zit keken we uit over wijde polders met koeien. Aan de slootkanten stonden veel reigers. Links en rechts kon men genieten van grote oude boerderijen, die er fris en welvarend bij lagen.

In Haastrecht werd koffie geschonken met een stroopwafel erbij (Gouda ligt vlakbij). Haastrecht ligt aan de Hollandse IJssel. De naam is een samentrekking van "haveke"(havik) en "dreht" of "drecht", een plaats waar men wordt overgezet. In 1155 wordt de plaats al genoemd in een oorkonde van de Bisschop van Utrecht.

Het gezelschap werd hier in tweeën gesplitst. Om beurten werd een bezoek gebracht aan twee musea, die naar aard en presentatie zeer van elkaar verschilden.

Het Ambachtsmuseum van de heer Verborg is gevestigd in het voormalige koetshuis van de patriciërs woning van het geslacht Bisdorff van Vliet. Het koetshuis staat vol met oude machines, gereedschappen en materialen voor de uitoefening van vele oude beroepen. Het is een immense verzameling, die de heer Verborg in 25 jaar op eigen kracht bijeenbracht. Voor de liefhebber is hier veel te genieten.

De heer Verborg leidt de bezoekers rond onder het vertellen van anekdotes, het maken van grappen en een enkele demonstratie. Interessant was om te zien

hoe een Goudse pijp werd gemaakt. Het vernuft van onze voorouders dwingt respect af. Vaak zijn de gereedschappen fraai van vormgeving. Wie niet geboeid werd door de conference, keek zelf wat rond. De tijd was helaas te kort om nog eens rustig rond te snuffelen en nadere uitleg te vragen.

In enkele stappen stonden we voor de fraaie gevel van het Patriciërshuis Bisdóm van Vliet, dat nu museum is. Maar geen gewoon museum, want de tijd is hier als het ware stil blijven staan in 1923. Toen stierf de laatste telg uit het geslacht mevrouw le Fèvre de Montigny-Bisdóm van Vliet op 83-jarige leeftijd. Haar leunstoel staat nog naast de haard in de huiskamer, de tas van haar in 1881 overleden echtgenoot nog naast zijn bureau.

Bij testament bepaalde zij dat het huis als museum moest worden ingericht en dat alles zoveel mogelijk intact moest blijven. Haar voorouders hebben drie eeuwen in Haastrecht geleefd en vele burgemeesters geleverd. Haar vader en haar echtgenoot waren ook burgemeester.

Het geslacht bezat vele boerderijen en vergaarde een immens kapitaal, maar gebruikte dit vooral om het wel en wee van de bevolking te dienen. Mevrouw zette deze traditie voort. Ook nu nog worden uit het in een stichting ondergebrachte kapitaal donaties gedaan aan plaatselijke verenigingen.

Het museum wordt geheel door deze stichting in stand gehouden, inclusief het personeel. Het huis is gebouwd in de jaren 1874-1877 op de fundamenten van het oude familiehuis. Uit de "Wegwijzer in Haastrecht" citeer ik : "Er zijn vele herinneringen bijeengebracht aan dit oude geslacht, die getuigen van het deftige leven van deze familie, die haar stand respecteerde en ophield, ook in traditie."

Voor al de kostbare serviezen, in prachtige kasten, vallen op. Aan de betegelde wanden in de vele kamers hangen 500 (!) wandborden in Delfts en Chinees blauw.

Er is fraai zilver, schitterende klokken en een kamer vol kleding en kant in vitrines. In de ontvangstruimte is een heus prentenkabinet, waarin de gasten mochten kijken, als mevrouw op zich liet wachten.

In één van de ruime met Deventer tapijt belegde gangen staat een kabinet met een zeldzame collectie porcelein. Het zijn borden met spreuken erop, die dienden als propaganda voor de terugkeer van de Oranjes, nadat Stadhouder Willem V in 1795 naar Engeland uitweek. Naar verluidt heeft zelfs het Koningshuis niet zo'n volledige collectie.

In de tuin staan twee oude beuken, die in 1696 en 1698 ter gelegenheid van de geboorte van twee voorvaders werden geplant.

De conservator van het museum verzorgt zelf de rondleidingen en doet dit met veel liefde voor alles om hem heen. Het is de moeite waard er nog eens met een klein gezelschap naar toe te gaan.

Langs de Hollandse IJssel reden we naar Schoonhoven, waar in café-restaurant "Lekzicht" de lunch werd gebruikt. Het uitzicht over de rivier is daar prachtig.

Bij de oversteek met de pont naar Gorinchem liet het geluk ons in de steek. Door het oponthoud lukte het niet op tijd te komen voor het boottochtje van Gorinchem naar Slot Loevestein. Het bestuur leerde hieruit, dat het gevaarlijk is om ons met een reisgezelschap toe te vertrouwen aan openbare vervoersvoorzieningen, die zich aan vaste tijden houden.

Een deel van het gezelschap nam een latere boot naar Slot Loevestein en de anderen gingen er met de bus naar toe. We genoten zo toch nog van de typisch hollandsse vergezichten over de rivier.

Hoog rezen de muren van Slot Loevestein in de namiddagzon voor ons op. Een vriendelijke hostess leidde ons door het Slot, dat in zijn soberheid en gestreng-

heid nog altijd afschrikwekkend aandoet. In de pas gerestaureerde ridderzalen met grote haardschouwen herleven de Middeleeuwen.

In de kamer waar Hugo de Groot tijdens zijn gevangenschap woonde, staat nóg zijn boekenkist. Maar ..... men wilde ons niet verzekeren, dat het dezelfde kist is.

Naar mate we langs de smalle trappen hoger gingen, werd het uitzicht adembenemender over ..... "Zuid-Holland, Gelderland en Noord-Brabant en over de drie rivieren Maas, Waal en Merwede". Hoe strategisch was dit slot gelegen.

Vermoeid werd hierna de thuisreis aanvaard, alwaar we rond 7 uur aankwamen.

L.M.Helfferich-v.d.Kleij.

DE WATERMOLEN te EERBEEK

De eigenaren

De geschiedenis van de Eerbeekse watermolen is nauw verbonden met "Het Huis te Eerbeek".

Tot 1947 is de eigenaar van "Het Huis te Eerbeek" eveneens eigenaar van de watermolen. De naam "ERBEKE" wordt het eerst genoemd in het jaar 1046 bij een grensbepaling van de gouw Hameland.

"Het Huis te Eerbeek" en de molen worden voor het eerst vermeld in 1395 bij een boedelscheiding tussen de broers Gijsbert en Frederik van Bronckhorst. Wanneer het geslacht Bronckhorst in het bezit van "Eerbeek" is gekomen en of ze het zelf hebben gesticht is niet bekend.

De Eerbeekse bezittingen worden steeds in de hoofdtak van de Bronckhorsters vererfd, totdat er moeilijkheden ontstaan na het overlijden van Graaf Joost van Bronckhorst in 1553. Na diverse processen om de nalatenschap wordt zijn nicht Ermgard van Wisch erfgename. Door haar huwelijk met Graat Georg van Limburg-Stirum komt Eerbeek nu aan het geslacht van Limburg-Stirum-Bronckhorst. Ook nu weer diverse verervingen in de hoofdtak totdat in 1658 Otto, graaf van Limburg-Stirum-Bronckhorst, de Eerbeekse bezittingen wegens schulden moet verkopen.

Eigenaar wordt nu Gosewijn de Buijninck en na zijn dood zijn zoon Marcellus. Diens dochter Cecilia huwt in 1717 met Joseph Maurits van Lamsweerde. De naam Van Lamsweerde blijft tot 1780 aan Eerbeek verbonden. In dit jaar wordt "Eerbeek" verkocht aan Hendrik Willem van Wijnbergen. Al in 1794 wordt het opnieuw verkocht, nu aan de broers Jacobus en Johannes Hendrikus Beins. De familie Beins blijft in het bezit van "Eerbeek" tot 1895 ; eigenaar wordt dan Professor dr. Max Wilhelm Weber.

Na diens overlijden legateerde zijn weduwe "Het Huis te Eerbeek" aan de Stichting "Het Geldersch Landschap".

In 1947 koopt de molenaar, de heer J.W.van Zadelhoff, de molen van genoemde stichting.

De molen

Behalve in de voornoemde acte uit 1395 komt de molen slechts éénmaal voor in het archief van de graven van Bronckhorst en van Limburg-Stirum-Bronckhorst en wel in een acte uit 1510, waarbij de vrouwe van Bronckhorst een rente verkoopt gaande uit de watermolen van Eerbeek.

Het Rijksarchief van Arrhem bezit een archief van de familie van Lamsweerde ; in dit archief bevinden zich ook stukken uit de tijd van Gosewijn en Marcellus de Buijninck. Hierin staan enkele gegevens over de watermolen.

De watermolen was een dubbele molen met twee water-raderen achter elkaar geplaatst.

Wanneer "Het Huis te Eerbeek" op 4 mei 1779 wordt verkocht, is er sprake van een "waaterkoorn, vol en andere moolen".

Momenteel is alleen de oliemolen nog aanwezig. Volgens de huidige eigenaar is deze oliemolen omstreeks 1642 gebouwd. Er zijn hierover geen schriftelijke bronnen bekend.

Het olieslaan gebeurde vaak 's nachts, omdat dan de korenmolens niet werd gebruikt.

De oliemolen is nog tot de jaren 1914-1918 in gebruik geweest. Na die tijd wordt het waterrad nog een tijd gebruikt om de directe omgeving van electriciteit te voorzien.

Het waterrad wordt in 1962 gerestaureerd. De oliemolen zelf in 1967. Bij deze laatste restauratie worden de restanten van de korenmolens gesloopt.

Het voornoemde archief van "Van Lamsweerde" vermeldt, dat in 1682 deze korenmolen wordt verpacht aan Gerrit Jansen Muller en zijn huisvrouw Jenneken voor tweehonderd vijf en zestig gulden per jaar, een vette gans en een

koppel hoenders. De gans moet met Sint Maarten worden afgeleverd.

Vrij uitvoerig worden dan elk jaar de pachtopbrengsten genoteerd. Uit "curieuxhey", zoals hijzelf zegt, heeft Marcellus de Buijninck de pachten eens bij elkaar opgeteld van 1682 tot 1702 en komt dan op 6082 gulden en 19 stuivers.

De pachtrekening loopt door tot 1726. Een tweede serie loopt van 1729-1731.

Er worden ook onkosten voor de molen gemaakt :
"In den zomer 1728 heb eenen nieuwen steen op den koorenmoolen gebracht, heeft gekost 72 gld en 10 st. franco tot Aernhem, van waer hem vrij aen de moolen heb geleverd, hiertoe heeft de wedevrouw Mulders volgens ouwe gewoonte betaelt 30 gld nevens de onkosten van 't leggen."

In 1731 wordt het rad vernieuwd :

"In den jaere 1731 heb aen mijn koorenmoole agter aen een nieuw as en rat geleght, de crommers tot het rat zijn dick $2\frac{1}{2}$ duym, daer zijn aen 10 crommers. De vou-ring is dick 1 d, breedht 10 d, lanck 3 voet 3d en zijn der aen 30. De bouten zijn lanck $3\frac{1}{2}$ voet, breedht $2\frac{3}{4}$ d, dick $1\frac{1}{4}$ d en zijn der aen 30. De 8 kruysarmen zijn lanck 9 voet en op zijn minst 4 d vierkant.

't Hout heb aen mij selven gehadht en kost mij 't rat aen arbeytsloon sonder de kost 40 gld. De as aen arbeytsloon en eyserwerck wel 25 gl."

De korenmoelen blijft in gebruik tot 1967. In december 1972 stopt de heer van Zadelhoff definitief met de maalderij.

Om het overtollige water zoveel mogelijk te benutten, wordt er in 1684 door Marcellus de Buijninck nog een seemsmolen bijgeplaatst :

"De Semsmolen hebbe anno 1684 in het lest van julij beginnen te timmeren ende is binnen 6 weeken daerop gevolt."

Van deze pachtopbrengsten zijn twee series rekeningen

en wel van 1684-1697 en van 1727-1733. Daarna wordt er niets meer over deze molen vermeld.

Het water

De oorsprong van de Eerbeekse beek lag vroeger nabij de Beerenberg in het Roosendaalse Veld, enige kilometers westelijk van de oude nederzetting in de Imbosch. Hier is nog de oude droge beekbedding duidelijk te zien. Vanaf de Imbosch tot aan Coldenhove zijn alle resten verdwenen onder het stuifzand.

In de loop van de 17e eeuw zijn de sprengen van Coldenhove gegraven en in dezelfde tijd is ook de zijtak "de gravinnebeek" aangelegd door Joseph Maurits van Lamsweerde, heer van Eerbeek. Door de stichting van steeds meer papiermolens ontstaat er steeds meer behoefte aan water.

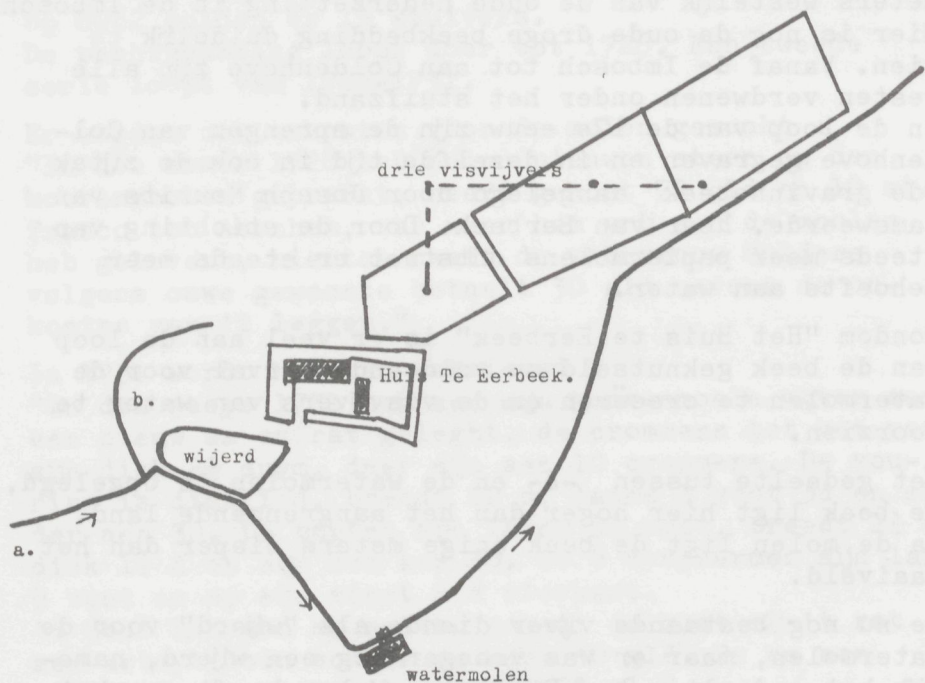
Rondom "Het Huis te Eerbeek" is er veel aan de loop van de beek geknutseld om voldoende verval voor de watermolen te creeëren en de visvijvers van water te voorzien.

Het gedeelte tussen -a- en de watermolen is opgelegd, de beek ligt hier hoger dan het aangrenzende land. Na de molen ligt de beek enige meters dieper dan het maaiveld.

De nu nog bestaande vijver diende als "wijerd" voor de watermolen, maar er was vroeger nog een wijerd, namelijk het gedeelte -b-. Professor Weber heeft aan het einde van de vorige eeuw deze wijerd en de drie visvijvers laten dichtgooien en droogleggen. Wat nu nog wel aanwezig is. is de gracht om het huis en om de tuin.

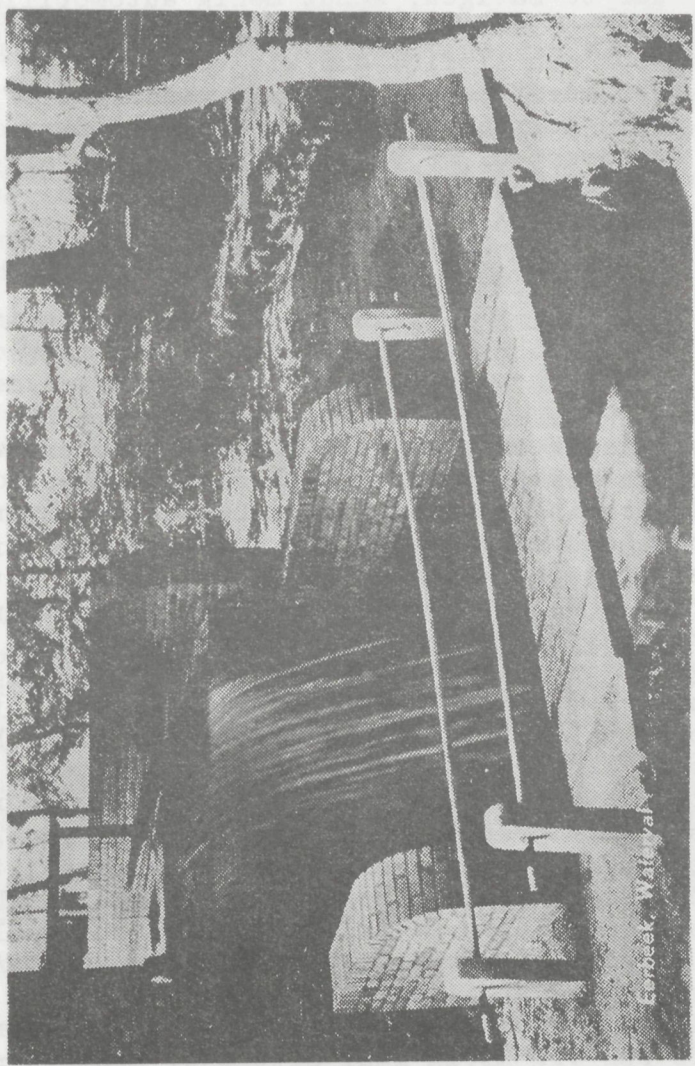
Sinds enige jaren is door de zuiveringsinstallaties ten behoeve van het afvalwater van de papierindustrie de kwaliteit van het water van de beek duidelijk verbeterd. Ook is een begin gemaakt met een beheersplan voor de Eerbeekse beek.

B.Derksen.

situatie van de Eerbeekse Beek in de omgeving van de watermolen.

Enbæk, Witeval

DE "WITTE BOERDERIJ" te LEUVENHEIM

Gedwongen om de snelheid tot 70 km per uur te matigen, wendt menig automobilist het hoofd opzij en wordt dan gefraspeerd door een lieflijk oud wit boerderijtje. Het heeft echter een haar gescheeld of deze boerderij -een juweeltje op de monumentenlijst van Brummen !- was afgebroken. Dank zij de inspanning van de huidige bewoner, de heer Hans van Kooten, staat het er, bijna in de oorspronkelijke toestand, piekfijn bij. Hier volgt een verslag van de restauratie:

Geut en plee

"Een keuken was er vroeger niet, die is nu gecreëerd door het bijeenrekken van geut, plee en melkkamer. Dat heeft de inrichting van de bouw geen geweld aangedaan. Bij het verbreken van die ruimten kwamen we heel vreemde fundamenteën tegen. Daaruit is af te leiden, dat het oorspronkelijke gebouw veel ouder is dan het huidige. Normaliter heeft zo'n primitief boerderijtje helemaal geen fundering, dat werd gewoon op het "losse" zand gebouwd. Maar hier blijkt fundering aanwezig te zijn van hoge kwaliteit, die ook vrij vreemd onder het gebouw loopt. Wij vermoeden, dat hier heel vroeger een groter gebouw heeft gestaan, dat door brand of oorlog is verwoest. Dat oorspronkelijke gebouw is waarschijnlijk geen boerderij geweest, misschien een versterkte veste, een versterkt huis. Je zat hier vroeger dicht bij de IJssel, waarlangs overal versterkte huizen lagen. Het gekke is, dat hier voor nog kilometers vrij land ligt, waar je vroeger iedereen kon zien aankomen. Ik denk dat de oude fundamenteën uit de 17e eeuw dateren; het betreft een vrij klein smal steentje, kenmerkend voor de gouden eeuw.

De inrichting van het huis moet vroeger toch anders zijn geweest. Het is een "löshoes" geweest met in het midden een schouw en een gat in het dak.

Bij het afbreken van het dak hebben we er nog een stukje heide in aangetroffen. Vroeger kende namelijk zo'n primitieve boerderij geen rietbedekking, maar de eerste laag bestond uit heideplaggen, daar ging een laag roggestro overheen. Riet is pas van latere datum.

Het dak was inderdaad slecht, bij het weghalen van twee steunen, zakte het hele zaakje in elkaar.

We hebben dezelfde dakconstructie als voorheen : dus niet de dakbalken in één lengte, maar in twee stukken. Dat kon vroeger niet anders, je zaagt een boom doormidden en je hebt een muurplaat.

Bij het afbreken van de buitenmuren hebben we allerlei bijzondere stenen aangetroffen : kloostermoppen, natuursteen, stukken lei, stukken plavuizen. Noem maar op, van alles zat erin, soms helemaal donker gebakken, gedraaide stukken enz. De uitzonderlijke stukken heb ik bij elkaar gelegd, helaas zijn bij het opruimen van de rommel ook die mooie stukken in de afvalbak gegaan. Uit curiositeit had ik ze willen bewaren.

Die vreemde elementen in de muur wijzen erop, dat het boerderijtje destijds in grote armoede is gebouwd. De bewoner zal wel bij een Heer hebben gewerkt en er 's avonds wat bij hebben gedaan , tussen tuin en geiten. De geiten waren er niet zozeer voor de melk als wel voor de mest. Met die mest kon de boer het land ontginnen. Bij zijn werk heeft die man rare stukken kei op de weg gevonden en in zijn zak gestoken om er zijn bedrijfje verder mee op te bouwen. Zo moet dat 300 jaar geleden zijn gebeurd. Je ziet het ook aan de vulingen in de muur, overal van leem gebouwd.

Alleen de linkerbuitenmuur is in zijn geheel weggehaald tot aan de fundering. Bij het dak zijn alle sporen en bovenplaten vernieuwd. De aannemer heeft aan de hand van exacte metingen het dak precies zo gemaakt als het was. De architect had daartoe eerst alles gefotografeerd en toen op tekening gezet. De schoorsteen is blijven staan. Er is niets, ook geen centimeter aan de boerderij veranderd."

In de voorkamer staat een tweedehands Gelderse pot-

kachel, ook in de andere ruimten wordt alleen op hout gestookt. Deze kamer is eenvoudig ingericht : Deventer stoelen en een ouderwetse rookstoel, die Van Kooten ergens buiten heeft gevonden. In de petroleumlamp is listig een electrisch lichtje aangebracht. Op de schouw staan tinnen meet- en maatbekers. In de toekomst moeten er oude blauwe borden bijkomen. Boven de deur zit nog een ouderwets spekkastje, daar zat vroeger de "wimme", waar de hammen en worsten hingen te drogen.

De afmeting van de kamer is $4\frac{1}{2}$ bij $3\frac{1}{2}$ meter. De bedstee is intact gebleven en voorlopig als een rommelplaats ingericht, maar later "museaal" met kinderkribbe erbij. De twee bedsteden zijn maar heel klein, de mensen waren niet groot, bovendien zaten ze gewoon in bed. Ze waren bang voor de geesten, daarom lagen ze niet. Tussen de beide bedsteden bevindt zich de zogenaamde brood- en glazenkast, ook nu ligt er brood in.

Van Kooten : "Alles is vroeger functioneel gemaakt en het blijkt nog heel goed te voldoen. Waarom ook niet als het 200 jaar goed heeft gekund ?"

De huidige bewoner heeft echter wel de concessie gedaan door in de keuken een ijskast te plaatsen. Een kelder bezit dit boerderijtje niet, wat ook op de primitieve herkomst wijst.

" Deze voorkamer was vroeger de keuken en de huidige keuken de "geute", daar gebeurde dus het natte werk. Een echte grote kamer is in dit huis niet, is er ook nooit geweest. Dat had je alleen op grote boerderijen, de zogenaamde pronkkamer, dus op een koeienboerderij! De mensen hier leefden in de keuken."

Er staat hier ook geen groot duur kabinet, maar een eenvoudig kastje. De huidige boekenkast moet ook nog worden veranderd in een wandboekenkast. Aanvankelijk bestond de vloer uit geglazuurde rode tegeltjes.

Van Kooten : "We hebben die eruit gebroken en wat ontdekten we daar ? Prachtig mooie plavuizen! Van een afmeting 20 X 20 cm; we hebben er uiteindelijk afgezaagde 16 X 16 cm tegels ingelegd, originele boeren-

estrieken."

Het zijn blauwe plavuizen, nogal verschillend van kleur. De schoorsteen is een echte schouw met witte tegeltjes op de achtergrond. Het houtwerk zit nog allemaal in de grondverf, straks wordt het definitief roodgeel : het plafond, de kasten, de plinten, de balken enz. Tussen de balken wordt de kleur geel. Allemaal authentieke kleuren.

De eigenlijke woonkamer van het huis, naast de voorkamer gelegen, is even klein. De vroegere twee bedsteden en de daartussen staande glazenkast zijn na de restauratie niet teruggekeerd. Ook in deze kamer bevindt zich een wimpe, de ruimte waarin vroeger het spek aan haken hing. Ook hier een schouw met een houtkachel. De kamer is iets mooier ingericht dan de andere. Vroeger was de boerderij ingedeeld in tweeën voor twee huishoudens. De inrichting van deze kamer gaat terug tot 1910. Bijvoorbeeld de schilderstenen op de vloer, de schoorsteen, de rode plavuizen op de grond. Er is een binnenmuur tegenaan gezet, een concessie om aan vocht en koude-invasie weerstand te kunnen bieden.

Aansluitend aan de woonkamer is de alkoof van ongeveer twee bij drie meter. Hier hebben ooit vier kinderen geslapen.

De woonkamer geeft ook aansluiting op de slaapkamer met een afmeting van ongeveer drie bij drie meter. De toegangsdeur is origineel, maar wel gerestaureerd want hij zat onder de houtworm.

De zoldering is nog lager dan in de andere ruimten. Behang komt in het hele huis niet voor, alle muren zijn netjes gewit. Van Kooten licht toe : "Dat heeft ook een functie, licht!"

De deur van de alkoof wordt later rood geverfd, donker diep okerrood. Zo was het vroeger ook. De vroegere bewoner is schilder geweest, onder twintig lagen verf heeft Van Kooten de originele donkerrode okerlaag teruggevonden.

Vanuit de slaapkamer komt men op de deel, waar de

restauratie nog volop gaande is. Oppervlakte ongeveer vijf bij vier meter plus een kleine uitbouw die vroeger de geitenstal vormde. Een stukje van deze vroegere geitenstal is als badkamer ingericht.

De varkensstal wordt weer zoals hij is geweest. Een gedeelte wordt straks werkplaats, een gedeelte misschien een museumruimte voor oude werktuigen.

Boven de deel bevindt zich de oude hooizolder, "hilde" genaamd. Je ziet er een wanmolen, melkbussen, een zeis. De bodem bestaat uit authentieke sparren. Op de hilde kijkt men tegen het prachtige rietendak aan, een stukje vakwerk van Van Galen uit Hall.

De deel deur naar buiten is een stoer vierkante, van buiten lijkt hij rond te zijn. De deur is twee bij twee meter, helemaal in het oude. Volgens de aannemer is de constructie van deze deur uniek.

Dure eiken balken

De zware draagbalken op de deel zijn van eiken. Van Kooten : "Eigenlijk kán dat helemaal niet in zo'n goedkoop gebouw boerderijtje zulke dure eiken. Klopt! In andere delen van het huis zit ook gewoon goedkoop vurehout. Waarom dan toch die dure eiken. Hoe kan dat toch ? Het is gewoon een balk uit een sloop van een herenhuis geweest, van een boerderij of een molen of weet ik wat. Je kunt er duidelijk aan zien, dat hij er origineel niet in hoort, hij is er niet voor gemaakt, hij is ingekort. Die balken zijn nog ouder dan het boerderijtje zelf, dus meer dan 200 jaar oud. Voor een boerderijtje van dit armoedige type gebruikte men destijds gewone dennebalken, geen eiken."

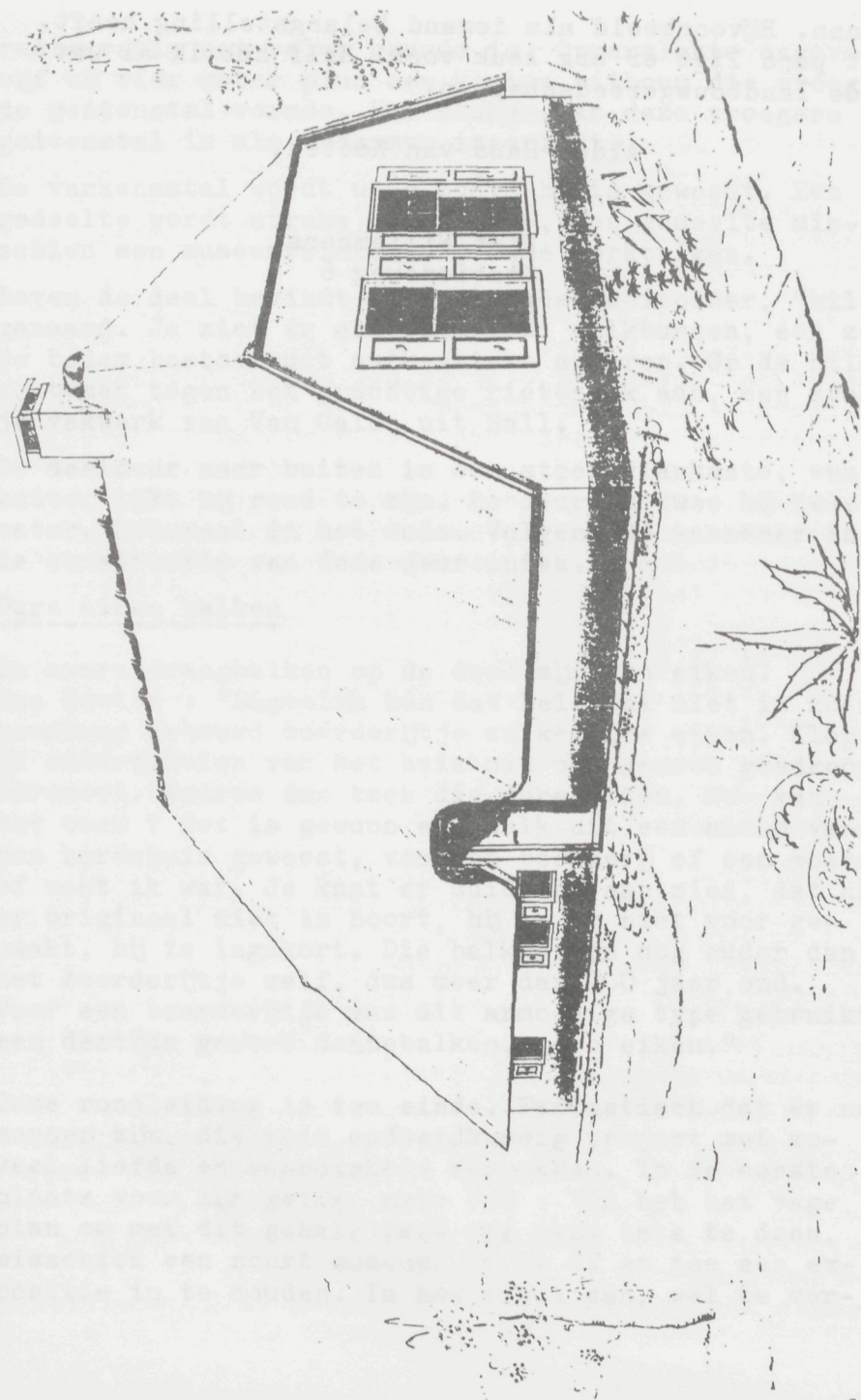
Onze rondleiding is ten einde. Fantastisch dat er nog mensen zijn, die zo'n oudheidkundig project met zoveel liefde en vaardigheid aanpakken. In de eerste plaats voor zijn gezin, maar ook : "Ik heb het vage plan om met dit gehele pand nog eens iets te doen, misschien een soort museum, of er af en toe een expositie in te houden. In het klein dan, wel te ver-

staan. Bijvoorbeeld als iemand belangstelling heeft. Het pand ligt er erg leuk voor. Zelf heb ik al wat oude landbouwgereedschappen."

Aldus Hans van Kooten.

Piet Willemsens
Stationsweg 6
Brummen.

JUBILEUMBOEK R.K.-KERK te BRUMMEN

Ongeveer 25 jaar geleden gaf de gemeente Brummen toestemming tot afbraak van een historisch gebouw, dat - als het er nu nog stond - op de monumentenlijst zou hebben geprikt ! Ik praat over de oude St.Andreaskerk, zoals die omstreeks 1837 was gebouwd. Heel merkwaardig : de toestemming en de begeleiding van de bouw gebeurde destijds door het Ministerie van Waterstaat, vandaar de architectonische aanduiding van deze gebouwen : Waterstaatskerken.

Een halve eeuw geleden stond de stijl van deze kerken in het verdomhoekje van de heren cultuurhistorici en kerkarchitecten. Momenteel dweept men er weer mee! Helaas kwam voor Brummen die omslag te laat, zodat toen omstreeks 1961 werd geconstateerd, dat de Waterstaatskerk verregaand was verwaarloosd, op tamelijk lichtvaardige gronden werd besloten tot volledige nieuwbouw.

In het boekwerk, dat ondergetekende aan de kerk en de parochie Brummen heeft gewijd, staat uitvoerig de achtergrond van deze affaire beschreven. Iedereen heeft een beetje schuld. De gemeente begon ermee door aan de parochie het verdere gebruik van de bouwvallige kerk te verbieden. Het bisdom Utrecht stuurde sterk aan op nieuwbouw, gaf in ieder geval geen cent subsidie voor een eventuele restauratie.

De brave parochianen zaten toen voor de keuze : of f 165.000 uitgeven voor restauratie en uitbreiding van de oude kerk, of f 95.000 opbrengen voor een nieuwe kerk. Natuurlijk kostte die nieuwe kerk wel ruim twee ton, maar het verschil werd door het bisdom bijgepast. De keuze voor nieuwbouw is met veel "rumour" gepaard gegaan, want vele gewone parochianen waren terecht zeer aan het lieflijke oude kerkje gehecht. Ook de notabelen van de parochie - die toen nog relatief veel invloed hadden - ijverden voor behoud van het Waterstaatskerkje. Enfin, om een lang, triest verhaal kort te houden : er werd

een nieuw, "modern" kerkgebouw neergezet en het oude gebouw zonder veel plichtplegingen voor de grond gehaald.

Ondergetekende had van het kerkbestuur de vrijheid om deze zaak tot op de bodem uit te zoeken : alle brieven, notulen enz. waren beschikbaar.

Mijn slotconclusie : het is te betreuren dat de kerk destijds werd afgebroken, maar het is ook wel begrijpelijk, gezien in het licht van die tijd. Kortzichtigheid en overdadige vernieuwingsdrang gingen hier hand in hand.

Overigens : de parochie kan in zo'n nieuwe kerk wel veel beter zijn liturgische vernieuwing doorvoeren, rondom het altaar is nu ruim plaats voor "theater", dit bijvoorbeeld in de vorm van een groot koor enz.

Naast bestudering van oude archiefstukken heeft schrijver dezes vooral gebruik gemaakt van het instrument van de "oral history", dus nu nog levende personen over "toen" aan het woord gelaten.

Iedereen mag in het boek recht voor zijn raap zijn of haar mening uiten en zodoende is een boeiend leesboek ontstaan, dat qua interesse de grenzen van de parochie verre overschrijdt. Niet-parochiaan Herman Dorgelo mag bijvoorbeeld stellen : "In Frankrijk had het oude kerkje nog wel 200 jaar gestaan ! Ik treur er nog altijd over. Kijk eens met hoeveel allure de historische bouwwerken in Zutphen worden bewaard en gerestaureerd. Ik vind het ook altijd nog jammer, dat ze het Brummense NS-stationnetje hebben afgebroken. Je kunt wel zeggen : lelijk ding en dat nog niet zo bar oud was, maar hiermee is weer iets typisch Brummers verloren gegaan, waarvoor niets in de plaats kwam."

Nog even teruggrijpen in de historie. De R.K.-parochie Brummen is in feite op kasteel Groot-Engelenburg begonnen. Toen kasteelheer Van der Hijden dit slot in 1790 aankocht, wilde hij er een kapel in gevestigd hebben, zoals hij dat voorheen in Doetinchem was gewend.

De kerkelijke overheid gaf toestemming, waarna geleidelijk aan ook parochianen van Brummen hier gingen "kerken". Voorheen moest men helemaal naar Eerbeek of Loenen.

Na dertig jaar was het aantal parochianen zodanig gegroeid, dat men een eigen kerk kon stichten. Met behulp van het Ministerie van Waterstaat is dit gelukt, zodat in 1838 de kerk officiëel kon worden ingewijd.

Er is iets merkwaardigs met die stichtingsgeschiedenis. In oude stukken vindt men twee jaartallen volgens welke de bouw van de kerk zou zijn begonnen, namelijk 1831 en 1837. Ondergetekende heeft naar diverse instanties brieven geschreven om hierover duidelijkheid te krijgen. Het Ministerie van Waterstaat verwees mij naar het Staatsarchief in Den Haag, dat mij vervolgens doorverwees naar het Provinciaal Archief in Arnhem. Hier heeft men vergeefs naar oude stukken gezocht, hoewel men mij nog wel heeft uitgenodigd om zelf nog dieper in het archief te duiken. Als ik een keer tijd vind, zal ik dat doen !

De nieuwe gemeentelijke archieffunctionaris, de heer Ruiters, heeft ook mee helpen zoeken. In het Brummense gemeentelijke archief waren alleen nog stukken betreffende de aanleg van het kerkhof te vinden. Daarvan heb ik fotocopieën gekregen. Ook op andere terreinen heb ik lofwaardige medewerking van de gemeente gehad.

De nieuwe burgemeester was dadelijk bereid om een voorwoord in het gedenkboek te schrijven. Hij poneert de mening : "Iedereen die maar een beetje geïnteresseerd is in de dingen van vroeger, zal dit boekje met plezier lezen."

Ik denk, dat de burgemeester gelijk heeft !

Zolang de voorraad strekt is "De parochie Brummen, vroeger en nu" verkrijgbaar bij boekhandel "De boekelier" Neijenhuis te Brummen. Het boek telt 92 pagina's en 36 foto's. Prijs f 12,50 .

Piet Willemsens
Stationsweg 6
Brummen.

UIT LANG VERVLOGEN DAGEN

In juli 1913 werd er in Brummen een muziekconcours gehouden. Of dat toen ter ere was van het geval, dat Brummen voor het eerst een muziktent op het Marktpllein had gekregen, is mij niet met zekerheid bekend.

Wel werden er ter gelegenheid van dat concours sluitzegels uitgegeven van de muziktent en wel in drie kleuren.

In die dagen en volgende jaren was het gebruik en verzamelen van sluitzegels erg "in".

De muziktent, waar het hier om gaat, was kleiner dan de nu nog steeds aanwezige. De kleine heeft later nog enige jaren in Eerbeek bij café "De Korenmolen" gestaan.

Bij zo'n muziekgebeurtenis kwam meesal ook een kleine kermis, al is het alleen maar om met de pachtopbrengsten van de exploitanten de kosten wat te drukken. Dat wilde men in 1913 ook, maar de Gemeente weigerde toestemming te geven. Dit was te begrijpen, daar de jaarlijkse kermis eind augustus werd gehouden en de staanplaatsen al in het voorjaar waren verpacht.

Men kon niet in een tijdsbestek van amper zes weken twee zulke festiviteiten houden, zo werd er geredeneerd.

Op Huize "De Spaensweerd" aan de Bronkhorsterweg woonde in die tijd Dr. Unia Stein Parvé. Deze heeft toen toestemming gegeven om een paar attracties op zijn privé terrein te plaatsen. Midden voor het "Buiten" kwam de Stoomcarrousel van de firma Vale uit Oostburg (Zeeuws-Vlaanderen) te staan, genaamd "De Zeeuwse Stoomcarrousel". Verder een wafel-oliebollenkraam en als bijzonderheid de marktkoopman-grappenmaker "Kokadorus" uit Amsterdam. Voor de wafelkraam werd een speciale gasleiding vanuit het dorp onderlangs de berm van de weg gelegd. Deze is er na afloop van het feest nog enkele jaren blijven liggen; wel afge-

sloten natuurlijk.

De zware wagens van de stoomcarroussel kwamen per spoor in Brummen aan. Bij het station was een z.g. koplading en konden de wagens zó van de wagon worden afgereden en naar de standplaats gebracht. Dit geschiedde met paardentractie, voor iedere wagen meestal twee paarden.

Dit vervoer werd dan verzorgd door de stalhouderijen van Willemsen en/of Frits Wijgman.

We hadden dus in 1913 twee keer feest achter elkaar.

In augustus 1914 brak de Eerste Wereldoorlog uit en ging de jaarlijkse kermis niet door. Maar in 1915 al wel weer. Als Pièce de Milieu kwam de Stoomcarroussel van Hubert Wolfs uit Breda tegenover het café "Oude Kromhout" te staan. Dat was destijds de mooiste carroussel, welke in ons land reisde.

Verder de reizende bioscoop, met in die tijd de stomme films, van Riozzi uit Bergen op Zoom. In het front van de tent stond een pracht van een stoomlocomobiel voor opwekking van elektrische stroom voor de verlichting. Die machine liep als het ware geruisloos, heel wat anders als de razende Dieselmotoren voor stroomopwekking van nu.

Binnen die bioscoop een elektrische piano tesamen met een explicateur ter begeleiding van de films.

Ook een gewone draaimolen, waarin een paard liep, een luchtschommel en een schiettent.

Verder de nodige kramen, zoals speelgoed-, koek- en een olieballenkraam. Deze stonden voornamelijk langs de kant van het Plein, waar Optiek Lubbers en de Rabobank zijn gevestigd. De gewone draaimolen stond meestal voor hotel "'t Kromhout", waarvan de vloer met een doorsnede van tien à elf meter dikwijls een eindje over de weg draaide om vrij te blijven van de kastanjabomen. Dat hinderde in die dagen niet, want er was toch practisch geen verkeer.

We woonden toen aan het Marktpllein, waar Vader de boekwinkel had. Dat is thans "De Boekelier".

De kermis hadden we dus vlak voor de deur : in 1915 was mijn broer 6 en ik 8 jaar. Als we 's avonds naar bed moesten, draaide de kermis nog door en vielen we bij de muziek uit de draaimolen in slaap.

Het was wel eigenaardig, maar als de muziek ophield, werden we wakker. Maar we sliepen toch spoedig weer verder. Datzelfde gebeurde ook als er een kegelavond was, daar we de kegelbaan van het hotel vlak naast ons hadden.

De kermis was in die dagen mooi. Heb ik daar misschien de liefde voor de orgels van overgehouden en is dat de oorzaak geweest, dat ik later ondanks tegenwerking (door onbekendheid) in het vak van orgelbouwer ben terechtgekomen ?

Ongeveer in 1926 vestigde zich in Apeldoorn een belgische orgelbouwer, Arthur B. Mortiers, bij wie ik een paar jaar in de leer ben geweest. Deze ging omstreeks 1929 terug naar België en toen ben ik meteen voor mezelf begonnen. Ik had al dadelijk een paar klanten, die daarvóór in Apeldoorn hun orgel hadden laten onderhouden.

Het is hard werken geweest, doch ik heb er nooit spijt van gehad. Ik had veel klanten op de kermissen en reisde in de zomer heel wat af, voornamelijk in het noorden en oosten van het land, maar ook wel bijvoorbeeld naar Bergen op Zoom.

Gelukkig zijn er weer jongeren gekomen, die ik zoveel mogelijk heb voortgeholpen en die er ook werk genoeg in hebben, zij het niet zoveel meer voor de kermissen, als wel voor verschillende instanties, stichtingen en natuurlijk : straatorgels.

De mooiste orgels zijn in goede handen terecht gekomen en worden als kleinoden "gekoesterd".

De exploitanten van draai- en goktenten zoeken het tegenwoordig in zoveel mogelijk luidsprekerlawaaai.....

L.Ch. van Deventer
Brummen.

SOCIETEIT   C O N C O R D I A   te   BRUMMEN
=====

Hoewel de Societeit pas in 1871 officiëel werd opgericht, bestaat er een met de hand geschreven lijst uit 1865 met de inventaris der Societeit Concordia.

Op deze lijst staat o.a. het volgende :

48 wijnglazen	1 zeepbakje
24 bierglazen	1 krist.suikerpot
12 gesleeven voetbekers	5 porceleinen aschbakjes
10 dito kleine	6 handdoeken
22 gesl. champ.glazen	7 el linnen servetgoed
(2 gebroken)	5 speeldoosjes
6 kristallen bierglazen	4 bakjes voor zwavelstokken
met deksel	3 dominospellen
4 verlakte blaadjes	1 inktkooker
1 theestoof met ketel	60 knikkers
4 karaffen	1 fonteintje met bak
1 mahonyhouten lepeldoosje	4 speeltafels
12 lepeltjes	1 balotagebus
1 speolbak	6 leijen met sponsen
4 kandelaars	een partij kaarten (schoon en vuil)

Over de drankvoorraad staat er letterlijk :

STAAT DER KELDER BIJ INSLAG OP 1 MEI 1865.

1 anker jenever inh. 40 kan	
12 fl. brandewijn	12 fl. gewone wijn
22 $\frac{1}{2}$ fl. madera	12 fl. rijnwijn
22 $\frac{1}{2}$ fl. portwijn	2 fl. portwijn
12 fl. pomerands spir.	85 fl. beijersch bier
4 fl. roode jenever	1 anker cognac
30 heele kruiken bier	$\frac{1}{2}$ anker rum
30 halve idem	16 fl. likeur
90 fl. rijnwijn	90 fl. roode wijn

STAAT DER KELDER OP 2 JUNY 1865, o.a. :

34 fl. cognac	37 halve fl. roode wijn
8 fl. rum	5 fl. onvers. roode wijn
7 fl. anysette	35 fl. Sektser en Sachner
7 fl. curaçao	water
	25 fl. Champagne Moët

IN DE TAPKAST o.a. :

$\frac{3}{4}$ fl. jenever	$\frac{1}{2}$ fl. pomerands sps.
$\frac{1}{4}$ fl. cognac	28 pakjes kaarten
$\frac{3}{4}$ fl. curacao	pot met suiker
1 $\frac{1}{8}$ fl. rood	partij vuile en schoone
$\frac{3}{4}$ fl. madera	kaarten

ALDUS OPGEMAAKT DEN 2JUNY 1865,

Handtekening (onleesbaar)

COMMISSARIS.

In 1871 werd de vereniging "SOCIETEIT CONCORDIA" opgericht en tevens een gebouw gesticht door de heren Van der Dussen, Metelerkamp en Fritzen.

Dit gebouw stond in de toenmalige Korte Kerkstraat naast Hotel 't Kromhout.

Bij Koninklijk Besluit van 11 juni 1871, nummer 21 werd de vereniging als rechtspersoon erkend.

Op de oudejaarsavond van het jaar 1888 kondigde klokgelui -bij strenge vorst- een brand aan in het Sociëteitsgebouw. Door de weinige en slechte blusmiddelen, zoals emmers en een handspuit, en door ongeoeffende blussers met een oudejaarsborrel op, ging het gehele pand verloren.

Vlotte besprekingen door de heren Cromhout, Lepeltak, Kieft en Fritzen resulteerden in een nieuw sociëteitsgebouw in 1889 op de plaats waar nu nog Café-restaurant CONCORDIA staat, nl. aan de Engelenburgerlaan.

De sociëteit kwam hierna tot vrij grote bloei en de -uitsluitend- heren-leden kwamen 's middags en 's avonds bijeen voor het kaart- en biljartspel.

De middagsociëteit raakte later wat in verval en de vereniging werd bijna opgeheven door gebrek aan belangstelling.

Het was daarom ook een moeilijke tijd voor de pachter

van het gebouw. Dit laatste raakte in verval en in 1890 werd een lening uitgeschreven om de boel wat op te knappen.

Deze lening was snel voltekend !

Op de gezegelde obligaties stond de volgende tekst :

No. ....

OBLIGATIE

GROOT HONDERD GULDEN

IN DE 3 PERCENTS GELDLEENING

VAN

DE SOCIETEIT CONCORDIA

TE

BRUMMEN

Houder dezer OBLIGATIE is gerechtigd tot een aandeel van f 100, eene jaarlijksche op den 1-sten November verschijnende rente van 3 ten honderd en de aflossing, betaalbaar bij den Penningmeester van bovengenoemde Sociëteit.

De eerste rente verschijnt 1 November 1890.

Jaarlijks wordt minstens 1 Obligatie afgelost.

Het Bestuur der Sociëteit voornoemd :

..... President

..... Secretaris

..... Penningmeester.

=====

=====

=

H.Phielix

Brummen.

De OUDSTE REGLEMENTEN uit het MARKEBOEK van
de MARK van H A L L en E E R B E E K

Dit MARKEBOEK bestaat uit drie delen en berust bij het Rijksarchief Gelderland in Arnhem.

Deel I loopt van 28 juni 1662 - 3 juli 1776

Deel II loopt van 23 juli 1767 - 30 juli 1830

Deel III loopt van 25 mei 1831 - 17 febr. 1854

Vòòr in deel I staan reglementen, opgesteld tussen 1614 en 1657.

In het archief van de Sint Anthony Broederschap te Zutphen bevindt zich een afschrift van het Markeboek tot 16 mei 1731. Ook hierin weer vòòrin de eerste reglementen vanaf 1614.

De beide teksten zijn nagenoeg hetzelfde, alleen de spelling is anders.

De tekst in dit artikel is afkomstig uit het Markeboek uit Arnhem.

Blijkens de aanhef zijn er oudere boeken geweest, maar deze zijn door de oorlogstoestanden (80-jarige oorlog) verloren gegaan. De volgorde van onderwerp van de verschillende bepalingen is nogal wisselvallig. Het geeft de indruk, dat ze zijn opgeschreven zoals ze in de herinnering naar voren kwamen.

Artikel 1. begint met de benoeming van Johan Noordink tot Markenrichter en gaat direct door met bepalingen over het houden van schapen tot en met artikel 3.

St.Geertruijd = 17 maart

Uijtheems = afkomstig uit een andere marke

Schuttinge = het opbrengen van loslopend vee;
dit kon dan tegen betaling van een
boete teruggekregen worden.

Artikel 5, 6, 7 handelen over het maaien van groenplaggen. Deze werden gebruikt in de potstallen. Aan de bepalingen te zien was de verleiding erg groot om zich meer toe te eigenen dan was toegestaan.

ongedeijlde = nog niet verdeelde
frechbaar = strafbaar

Artikel 8 gaat weer over het houden van schapen en artikel 9 en 10 over de clandestiene verkoop van turf.

Dan volgen er artikelen over gemeenschappelijke verplichtingen.

Artikel 12 gaat over het gebruik van de enk en 13, 14 en 15 over het onderhoud van de beek.

De inwoners van EERBEEK waren verantwoordelijk voor dit onderhoud tot aan de watermolen. Het volgende stuk was voor rekening van de molenaar en de rest tot aan de grens met TONDEN en VOORSTONDEN voor de HALLenaren.

Eengedeelte van de beek vòòr de molen was opgelegd, d.i. dat de beek hoger lag dan het omringende land. Hiervoor moest de molenaar een dijkje langs de beek aanleggen, maar mocht de hiervoor benodigde grond niet te ver van de beek afgraven. Ook moest hij goede zorg besteden aan de waterwerken zelf volgens art.16.

Jaarlijks wijst de Markenrichter degenen aan die een functie binnen de MARKE moesten vervullen (art.17).

Dan volgt een artikel over het houden van bijen (art.18).

In de EERBEEKSE MEHEN (=hooilanden) -DE LENDE- liep nog een beekje en dit moet door de eigenaren van het aangrenzende land worden onderhouden (art.19).

Veel overlast bezorgen dammen in de beek die aangelegd werden om kreeften te vangen. Deze dammen werden dan ook verboden (art.20).

De helft van de opbrengst van de boetes komt toe aan de Markenrichter, de andere helft gaat naar de Marke (art.21).

Het zit in de mens om mazen in wetten en reglementen te zoeken. Ook nu was er aanleiding om bepalingen toe te voegen of eerdere bepalingen aan te scherpen.

Artikel 22 gaat over het gebruik van de HALLse en EERBEEKse hooilanden.

Artikel 23 handelt over het recht om schapen op de gemeenschappelijke grond te houden, zgn "SCHAAPSDRIFTEN".

Was het al verboden om bijen van buitenaf te plaatsen, nu wordt het verboden om dit samen te doen met mensen van buitenaf (art.24).

Kotter = een inwoner van de Marke zonder stemrecht en met minder rechten dan de Geërfden, die wel stemrecht hadden.

Nu volgen hieronder de letterlijke teksten van de geciteerde artikelen :

Aanhef. Anno sestiënhondert en veertien op den negende augustij zijn die Erffgenamen van Eerdbeek en Hall eendragtelijk overstemmen soo sij een buurregt plegen te hebben 't welk door lange krijg weesende verlooren und die olde luijden vast verstorven zijn; soo zijn de voorsch.Erffgenamen op dag voorschreeve bij den andere gekomen, en beraamt deese navolgendeartikelen, deselve te mogen vermeerderen of verminderen na eijsch en gelegenheijd der saaken, en hebben op dag voorschreve Johan Noordink Scholtis tot Brummen voor haare HoltRigter geaccepteert ende gecontinueert, gelijk sulx van ouds gebruikelijk is geweest bij sijne voorsaaten.

Art.1. In den eersten kennen de voorschreeve Erffgenamen den Erentfeste Johan Noordink, Scholtis des Ampts Brummen voor haare Holt ende Markenrigter; voorts is geordineert dat niemand schaapen in den enk sal hoeden agt dagen na St. Geertruijd tot kennisse van de geswooren den MarkenRigter sijn regt voorbeholden.

2. Ook is bij den Erffgenamen geaccordeert ende besloten dat niemand en sal met schaapen ofte beesten mogen hoeden in den enk soo lange daar drie luijden zaad in hebben op poene verbeurt te hebben dier daaller soo faacke hij bevonden word sulx doende.

3. Item ook is geaccordeert dat alle uijtheems schaapen van elke schuttinge sullen geeven en betalen vier daaler soo faake sulke schuttinge gebeurt.

4.   Artikel nihil.

5.   Is geaccordeert dat niemand eenige groenplaggen sullen mogen maajen van die geene die bij den HoltRigter ende gemeijne buuren gedeijlt worden en dat die gedeelde plaggen niemand en sal langer maajen dan drie voeten lank, soo daarenboven iemand bevonden word bovendoende sal verbeurt hebben van ijder foeder plaggen twee daalders.

6.   Item nog is geaccordeert ende besloten soo iemand hem onderstonde eenige ongedeijlde groenplaggen te majen sal den HoltRigter ende den Erffgenamen verbreekt hebben van ijder foeder vier daalder etc.

7.   Nog is geordineert, dat niemand sal eenige groenplaggen maajen of daardoen maajen of daar moeten op elke plagge staan drie heetstronken of sij sullen voor frechbaar worden gehouden en soo faacke sulx gebeurt te verbeuren eene daalder.

8.   Item wanneer eenige schaapen in die koetrae worden gehoedet, die moeten van den geswooren scheiden ende sullen vervallen zijn in die poene van twee daalders van elke schuttinge en den HoltRigter eene hamel.

9.   Item nog is geaccordeert dat die gemeine buuren niet magtig sullen zijn een voeder turff uyt die markten buijten consent des HoltRigters te verkoopen of te verschenken soo verre iemand ter contrairie doende bevonden word sal den HoltRigter vervallen zijn in die poene van vier daaler soo faacke sulx gebeurt.

10.   Item nog is besloten dat alle uijtheemse, die in onse markt turff slaan, dat die sullen den HoltRigter en den Erffgenamen verbeurt hebben ses daalder, soo faacke des gebeurt en daarenboven nog te staan tot arbitraire straf na eijsch der saaken etc.

11.   Den artikel nihil.

12.   Item alle jaar sal men na ordinantien van den

geswooren een ijder sijn enkvrocht maaken bij poene van een daalder te verbeuren soo faacke hij bevonden word contrairie te doen en soo iemand bevonden word, die een gat breekt in den enktuijn, sal verbeurt hebben twee daalders etc.

13. Nog is geaccordeert dat alle jaar sullen die huijsluijden door bevel van den HoltRigter haare beeke maken, die van Eerdbeek beginnende voor Engelbert Gerrits huijs wes gelijks Arent Wolter hof strekt, van daar maakt die muller tot Eerdbeek wes daar die van Hall aankomen en van daar maken die van Hall wes aan Verstonden en Tonden Markt en is se uijt schouwbaare beeke etc.

14. Item nog is besloten alle degene die haare beke niet en maken, sullen verbeurt hebben den HoltRigter eene daalder en den volgende daags twee daalder en soo voorts tot dat die gemaakt is. etc.

15. Item den mulder tot Eerdbeek sal gehouden weesen na older gewoonte sijn beeke dijk te maken met aarde buijten bijks te graven, dan seven voet van den dijk af in 't veld en wijders niet, soe hij bevonden word daar boven doende, sal van die geswoore gevroeget worden en sal van ijder vroeginge verbeurt hebben eene daalder soo faacke ~~Sulx~~ gebeurt.

16. Item insgelijken is den mulder te Eerdbeek gehouden te maken dat beekske komende uijt de sluijse dattet loopt in den waterkolk, dat het aan beide sijden in de gemeente geen schade doen en dat hij een poene van twee daalder te verbeuren soo faake sulx gebeurt.

17. Item den HoltRigter sal magt hebben jaarlijks die forsters of geswoore te kiezen en af te setten en daartoe onwillig bevonden word, sullen die markte wes ter naasten holtspraake niet mogen gericht.

18. Item is geordineert dat ook niemand eenige vremde bijen aanneemen of haar gepagte of eijge land nog in 't gemeijne veld te laten setten

bij een poene van een daalder te verbeuren en daar en boven staande tot arbitrale correctie van den HoltRigter en die Erffgenamen etc.

19. Item die gemeijne beeke in die Eerdbeeker Mehen die helfte daarvan sal een ijder tegen zijn land maken, beginnende van der Borghersdijk wes aan Emper Markt, die dat niet doen of maken sullen verbeuren de eerste maal een Heeren pond, de andermaal twee en soo voortaan etc.

20. Item nog is geaccordeert en besloten alsoo dagelijks groote fouten bevonden worden door dammen en dijken in Haller en Eerdbeeker beeke te leggen omkreefften te vangen bij soo verre iemand bevonden word sulx doende, sal 't eene maal verbeurt hebben agt daalder, soo dikmaal dal selve gebeurt en wie den HoltRigter sulx aanbrengte en die selve over de daad komt sullen die breuken halt genieten.

21. Alle dese voorschreven breuken sullen bij Johan Noordink Scholtis en HoltRigter in die voorschreeve markten ingemaand en geexecuteert worden daarvan de HoltRigter de helfte profiteren en gerichten sal en de andere helfte de Erffgenamen voorschreeve genieten sullen. Aldus gedaan op den 9 augustij 1614 ter vergaderinge van die samptelijke Erffgenamen en bij haar ondertekend.

22. Op den 27 september anno 1620 op dag van die Holtspraake en bij schouwinge van de beeke is geaccordeert en besloten bij den HoltRigter en de Geërffden aldaar met die samentlijke bueren van Hall en Eerdbeeker markt, dat alle die gebruijken in Haller en Eerdbeeker Mehen sullen haar landen in goede tuyninge en frachtinge onderhouden, ter tijd en soo lang die in 't gemeijn overal gelegd worden soo schoon van datum van dien iemand bevonden word, die in andermans tuyen ^{ofte} gaeter opbreekt om daardoor te varen ofte drijven en alsoo een ander zijn land in ruine en verderffenisse brengt, sal in die poene en breuke vervallen van vier daalder soe vaake hij bevonden werd sulx gedaan te hebben, die welke breuken helf den HoltRigter sal hebben en de andere helft den gene die de

schade aangedaan is, en wie daarenboven bevonden word in ijmands land eenige gaten te breeken van die voorseijde Mehen sal insgelijken vervallen weesen in die poene van vier daalder alles te gaan als voor-schreve verhaalt, aldus gedaan en geconfirmiert op dag en jaar als boven gespecificeert staat.

23. Anno 1638 den 9 september op dag van die Holt-spraakke en bij schouwinge van die beeke is ge-accordeert en besloten bij den HoltRigter en Erffgenamen als mede bij die gemeene huijsluijden van Hall en Eerdbeek dat niemand eenige schaapen sal mogen hebben of te veld brengen die niet met schaapsdriften geregtigt ofte schaapen te velde mag holden, tenzij hij deselve op sijn eijge land kan holden.

24. Item niemand sal ook eenige vremde bijen op halve baate mogen hebben of holden na luyt den 18e artikell int voorgaende ende die een kotter is sall niet mehr mogen holden als vijffentwintich offte dertich ten hoochsten, volle bouwluijden ende halve erffen nae ordienant.

25. Ende die in eene van desse beijde parceels ver-gaen mochte sall van elcke reise die op foute bevonden den hereHoltt ende Marckenrichter verfallen wesen in die poene van een olt schilt ende den Erffgenaemen in arbitraele correctie acte als boven.

^^^^^^^^^^^^^^^^

december 1986

Ben Derksen
Eerbeek.

=====

=====

=

BOEKAANKONDIGING ! : Naar aanleiding van de restau-
ratie van de oude dorpsherberg
"de Bonte Beer" in Voorst is door de woningbouwver-
eniging "Goed Wonen" een leuk boekje uitgegeven met
daarin de geschiedenis van deze herberg.

Belangstellenden voor dit boekje kunnen hiervoor
contact opnemen met :

P.C.A. van Sandijk, telefoon
05712 - 72256 of 08338 - 51044.

+++++

